

Két 1849-beli honvédszászló a Székelyföldről

1849. augusztus 13-án Világosnál a magyar honvédsereg utolsó, harcképességüket még megőrző hadtestei Rüdiger orosz tábornok előtt letették a fegyvert. Az elkövetkező hetekben a kisebb alakulatok is befejezték a harcot, s a várak is sorra kapituláltak. A nemzeti színű zászlók egy része zsákmányként a cári haderőhöz, illetve az osztrák csapatokhoz került, egy részüket azonban egészben vagy darabokra tépve, annak ellenére, hogy elrejtésüket tiltotta az elnyomó osztrák hatalom, évtizedeken át rejtve tartották megőrizték a szétszéledt honvédek.¹ Később, a kiegyezés után ezeket a féltve őrzött zászlófoszlányokat vagy zászlókat, amelyeket „...rongyokká tépett a sok viszontagság”, a leszármazottak vagy a különböző honvédegyletek vezetői, tagjai a múzeumoknak ajándékozták. Ezek közé tartozik az a „történeti becsű” honvédszászló is, amelynek megléte negyven évvel a fegyverletétel után „jutott nyilvánosságra”, s amelyről 1889 decemberének végén a *Vasárnapi Újság* tudósít.² A zászlót a Rikánbelüli Honvédegylet háromtagú küldöttsége (tagjai voltak: Szász Dániel őrnagy, Kocsis Gábor, a zászló megmentője és Gyulai Károly honvéd huszár főhadnagy) vitte fel Budapestre az országos honvédegyülésre abból a célból, hogy a Magyar Nemzeti Múzeumban helyezték el. Történetét a küldöttség vezetője, Szász Dániel őrnagy, „a harmadosztályú érdemrend birtokosa” a következőkben foglalta össze: a fölszentelésénél a zászlóanya Benkő Ráfaelné Lázár Rozália asszony volt.³ A zászló ott lobogott a Tömösi-szoros erődjén, amelyet a nevezett őrnagy Bem József tábornok rendeletéből a szászokkal ingyen építtetett. Az erődöt 1849. június 19-én és 20-án hat honvédszászló, négy ágyú és egy szakasz lovas védelmezte a betóduló oroszok és osztrákok ellen. Állott pedig az ellenség összesen 33 000 emberből. Ismeretes dolog, hogy nem az ellenség óriási száma, hanem egy árulás folytán, melyet egy brassói erdész követett el (más források szerint két román pásztor) – erdei utakon az erőd

védőinek hátába vezette Lüders tábornok csapatainak egy részét –, vesztett el az itt küzdő maréknyi honvédség ügye. Az erőd hősies védelmezője, Bem egyik legvitézesebb parancsnoka, Kiss Sándor ezredes megsebesült s hadifogságba esett, hol megmérgezte magát.

A zászlót árkosfalvi Kocsis Gábor honvéd mentette meg, s annak ellenére, hogy a „rémnapokban” a „beczirkerség”⁴ megsanyargatta, tömlőcbe vetette miatta, el nem árulta annak rejtékhelyét. A kiegyezés után, az „újabb alkotmányos időkben” a zászló a Rikánbelüli Honvédegylet tulajdonába került.

E zászlót, amely felirata szerint a 85-ik honvédszászlóalje volt, a *Vasárnapi Újság* tudósítója részletesen leírja: „A zászló nehéz fehér selyem; szegélyzete köröskörül le van szakítva, valószínűleg azért, hogy kisebb tért foglaljon el, s így könnyebben elrejtethető legyen; középen áll a vörös selyemből való címperpajzs, mint Magyarország koronátlan címere, amelyből azonban már csak a zöld selyemhímzésű hármashegy van meg; a kettős keresztet, a választékot és a négy folyót már csak az öltések jelzik; ezek a részek alkalmasint ezüsthímzésűek voltak. A címper alatt áll .. 84 ..; a kipontozott helyeken az öltések világosan kitüntetik az 1 és 9 számot; a kiírt szám aranyhímzésű, s így az egész évszám 1849; alatta vörös selyemhímzéssel kivarrva s minden betű körrajza finom aranysegéllyel díszítve: *Június 1 Napján*. A címper és a dátumot egy igazán remek koszorú keríti be, melynek jobboldali fele szőlő, a bal búza, s rajz és kivitel szerint nagyon szép. A szőlő levélzete finom és árnyékolat zöld selyemhímzés; a gerendje fénytelen, vastag, sodrott arany fonállal varrott; a búza levélzete zöld selyemhímzés, a kalász aranyhímzésű, még pedig felváltva egyik kalász fényes, a másik fénytelen; a fényes kalászon az egyes búzaszemek finom aranylemezből vannak verve. A koszorú fölött vörös selyemmel és arannyal szegett hímzéssel írva: »85 Honvéd Zászlóalja«; a koszorú alatt:

A Rikánbelüli Honvédegylet küldöttsége Budapesten (középen árkosfalvi Kocsis Gábor)

»Éllyen a Független Magyarhon Szabadsága«.⁵

Ugyancsak a 85. honvédszászlóalj [!] lobogójaként került „nyilvánosságra” ezelőtt 121 évvel (1890. augusztus 2-án, az Aradon megnyílt ún. Alföldi és Délmagyarországi Általános Kiállításon) az a honvédszászló, amely a Hargita aljáról, Csík vármegyéből érkezett a kiállításra. Ezt az ereklyét a csíkmegyei Honvédegylet⁶ elnöke, Benedek István küldte el a kiállítási idényre, ahol az „a XVI-ik csoportban lett elhelyezve”. Erről a zászlóról a korabeli székelyföldi sajtó egyik lapja, a *Csiki Lapok* 35. száma is tájékoztat. Az 1890. augusztus 20-án megjelent lapszámban *Honvéd-zászló* cím alatt írt róla részletesen a B.-n. szignójú szerző. Cikkében – „rövidbe foglalva” Gál Ignác 1848-1849-beli honvéd századosnak⁷ a gyergyóalfalvi egyházközség ládájában őrzött írásos feljegyzéseit – a zászlóról az alábbi ismertetést adja:

„Gyergyóalfalvi Baricz István – ki 1867. június 30-án elhalálozott – halála előtt egy becses ereklyét hagyományozott az alfalvi római katolikus templomnak, olyképpen, hogy az ott örök emlékül megőriztessék.

Ez egy nehéz fehér selyemből készült, széles, aranyozott fehér selyemszalaggal díszített, szélein a nemzeti színnel, egyik oldalán a szűz Mária mint Magyarország védasszonya képevel, másfelől a magyar címerrel ékeskedő magyar nemzeti zászló,

melyet Kossuth Lajos Magyarország kormányzójának neje⁸ saját kezűleg hímzett, és ajándékozott Kiss Antal⁹ őrnagy vezetése alatti – többnyire csíki és gyergyói székelyekből alakult 85-ik zászlóaljnak, melynek soraiban oly harcosokat is lehetne találni, kik az I. Napóleon elleni hadjáratokban részt vettek.

Ezen zászló – minekutána 1849. év július első napjaiban a Nyerges alatti székely táborban csíkszentgyörgyi esperes Tankó Albert¹⁰ által ünnepélyesen felszenteltetett – alfalvi Gál Lajos (most is él) zászlósnak adatott át, ki azt Háromszék rónáin a muszkák ellen 1849-ben vívott több véres csatában diadalmasan lobogtatván, július 22-én, hazabocsátása előtt Lécfalvi Bodor Károlynak kezére adta.

Az alig 6000 harcosból álló székely tábor a túlnyomó (30 000) muszka tábornak ellen nem állhatván, Tusnád felé az Alvégre visszavonult s ott szétveretvén – feloszlott.

Egyrésze mellékutakon haza, kisebb része – azon szándékkal, hogy egy másik magyar sereghez csatlakozzék – Erdővidéken át Kolozsvárra s onnan Zsibóra vonult.

Ezen menekült csapat egyik tagja, Baricz István honvéd százados vevé – a gyászos kimenetelt ért alvégi ütközet után – a zászlót oly célból kézhez, hogy azt az utókor számára az ellenség általi meggyalázástól megóvja.

Sikerült is neki azt az aradi és theresienstadti¹¹ várakban 1852. április hó végéig szenvedett két és fél évi fogsága alatt, az ellenség figyelmét elkerülve, részint fekvő ágyában elrejtve, részint pedig derekára csavarva megőrizni.

Fogságából történt kiszabadulása után, az 1861-ik évig fennállott kémrendszer még a családi szentélyben is betolakodván, csakhamar közhírré lett, hogy Baricz István volt honvéd százados egy magyar nemzeti zászlót rejteget magánál; mi akkori időkben veszedelmesnek találtatván – a zsan-dárságnak a zászló kézrekerítése meg lett parancsolva.

Hogy a zászló – ezen nemzeti kincs – szentségtelen kezekre ne kerüljön, Baricz István azt egy meghitt barátjával (valószínűleg Gál Ignác) arra alkalmas képrámába illesztette akképpen, hogy a zászló ösz-

szerételve egyedül a szűz Mária képét tüntette elő egy zöld koszorúval körülvéve; mit a kémekek akárhányszor láttak megmentője szobájának falára akasztva, anélkül, hogy a szent kép alatt a keresett rebellis jelvényt elrejtve lenni képzelhették volna.

Csak az 1861-ik évi Schmerling-féle félszeg alkotmány proclamálása alkalmával lehete az annyi aggodalmat okozott nemzeti ereklyét a szent ügy ellenségei bosszankodására nyilvánosan kibontani és közszemlére kitenni.”

E két honvédzászló közül az előbbi, melynek mérete 124x74 cm, valóban a Magyar Nemzeti Múzeum birtokába jutott, ahonnan később (1936-ban) a Hadtörténeti Múzeumba került (leltári száma: HTM 39/ZI)¹². Az aradi kiállításon szereplő zászló további sorsáról azonban semmit sem tudunk.

Mihály János

1. Csikány Tamás: Zászlók és címerek az 1848/49-es szabadságharcban. *Limes*, VIII. évf. (1995) 1-2. sz. 49–56.; Kumorovitz L. Bernát: A magyar zászló és nemzeti színeink múltja. II. *Hadtörténeti Közlemények*, Új folyam, 3. évf. (1956) 1. sz. 112.

2. Egy 1849-iki honvéd-zászló. *Vasárnapi Újság*, XXXVI. évf. (1889. dec. 29.) 52. sz. 866-867.

3. Lázár Rozália, Benkő Rafaelné (1808 k., Dálnok – 1896. dec. 21., Aldoboly). Lázár

Mihály honvéd százados testvére. Több nőtársával ő is szerepet vállal Háromszék önvédelmében, később pedig főszerepet játszik a Várad-féle összeesküvés szervezésében. Az összeesküvés felgöngyölítésekor, 1853-ban Dálnokban tartóztatják le. Kézdivásárhelyen van fogságban, majd bűnrészességért 3 évre ítélik el. Szabadulása után legtöbbször testvére, Lázár Mihály dálnoki és aldobolyi birtokán tartózkodik. 1861-ben mint „honleány” a Rikánbéli Honvédegylet részére gyűjtést szervez az Oltfej községeiben. (Demeter Lajos – Demeter László: Háromszéki honvédek, nemzetőrök, honleányok és honfiak az 1848-49. évi szabadságharcban II. Aldoboly. *Acta Siculica*. Sepsiszentgyörgy, 2008. 373.)

4. Bezirca: hivatalnok a Bach-rendszerben.
5. A 85. honvédzászlóalj Kossuth-címeres zászlójának töredékét közölte az 1849. *Fényesebb a láncnál a kard* c. emlékkiállítás katalógusa (szerkesztette: Cs. Kottra Györgyi. Hadtörténeti Múzeum, Budapest, 1999. 72.). A kiállítást az 1848-49. évi forradalom és szabadságharc 150. évfordulója alkalmával rendezték.

6. A Csík megyei Honvédegylet 1885–1905 közötti jegyzőkönyvei, névkönyvei a budapesti Hadtörténeti Levéltár gyűjteményében található (Fond: VI. 16.).

7. A gyergyóalfalvi Gál István honvéd százados 1849-ben Gál Sándor ezredes segéd-tisztje volt (lásd: <http://www.gyergyóalfalu.eu/veress/veress-iskola>).

8. Kossuth Lajos 1841. január 9-én Pesten vette feleségül a meszlени Meszlényi Teréziát (1809–1865), akitől három gyermeke született: Ferenc (1841–1914), Vilma (1843–1862) és Lajos Tivadar „Tódor” (1844–1918).

9. Az eleméri és ittebei Kiss Antal őrnagy (1823, Nagyvárad – 1895, Gyula).

10. Tankó Albert, csíkszentimrei. Szül. 1788. ápr. 16. Pappá szentelve: 1813. júl. 4. Szolgál: 1814: Gyulafehérváron tanár, Csíkszentgyörgyön káplán. 1816: Csikmenaságon. 1821: Csíkszentkirályon. 1824: Csíkszentgyörgyön plébános. 1825–1852: alsíki és kászoni esperes. 1844: csíkszéki táblabíró. 1847: tiszteletbeli kanonok. Az 1848-as forradalom idején tanúsított magatartása miatt kötél általi halálra ítélik, de ezt 12 esztendei várfogságra változtatják. 1851-ben megszökik a gyulafehérvári börtönből. Meghalt 1852. júl. 19-én. (Lásd: Ferenczi Sándor: *A gyulafehérvári (erdélyi) főegyházmegye történeti papi névtára*. Bp. – Kolozsvár, 2009. 426-427.)

11. Theresienstadt (Terezin, Cseho.): osztrák várbörtön az Elba közelében. Nevét Mária Teréziáról (ur. 1740–80) kapta. A vár az egyik legerősebb osztrák vízparti erődítmény volt, folyóparti síkságon, Aradhoz és Komáromhoz hasonlóan, zömében a föld alá építve.

12. <http://flagspot.net/flags/hu%5Eh848.html#85>

A 85. honvédzászlóalj Kossuth-címeres zászlójának töredéke